

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ՏՕՔԹ. ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

Փարիզ՝ անցեալ ամսոյն մեծահանգէս տօնեց հարիւրամեակը մահուան Մեծանուն Լաէննէկ բժիշկին, որ իր հնարած Արուեստ Ականջադուրեաւը (Art de l'Auscultation), համայն աշխարհի բժշկութիւնը յեղափոխելով յեղափոխեց և Ախտահանաչութեան յառաջագիւծութեանը՝ լուսատու ջահ մը եղաւ և է դեռ:

Սոյն հարիւրամեակի վաղորդային, Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնն ալ. կատարեց յիշատակի շատ համեստ հանդէս մը՝ առթիւ յիսներորդ տարեդարձի մահուան նշանաւոր Հայ բժշկի մը, որ Լաէննէկի հիմնած վարդապետութիւններուն եռանդուն մէկ աշակերտն եղած էր:

Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեանն էր այդ բժիշկը (1819 - 1876):

Բարեյիշատակ անուն մը թողած է նա իր ազգին մէջ, ո'չ միայն իրրե բժիշկ, այլ և՛ իրրե հմուտ մատենագիր, և օրէնագէտ, մանաւանդ՝ իրրե ազգային բազմաբնույթ գործիչ, հեղինակ Աղղային Սահմանադրութեան:

Առանց անդրադառնալու Ռուսինեանի ազգային կեանքին ու գործունէութեան, որու մասին արդէն երկար դրած, եմ ու խօսած, կը սիրեմ այժմ յիշատակել համառօտիւ, անոր բժշկական գործերը, որոնք թէ և քիչ են թուով, բայց ո'չ նուազ մեծ պատիւ են 19-րդ դարու Հայ բժշկական պատմութեան:

Փարիզի Բժշկական Համալսարանէն վկայուած, գրեթէ առաջին Հայ բժիշկն էր նա, ընդունուած էր՝ 1849 նոյեմբերին:

Անոր գլխաւոր աշխատութիւնն եղած է, իր տօքթօրաւ քէզը, որուն անունն էր՝ Բժշկական վարդապետութեան վը ընտրութիւնը:

Ընտիր գործ մ'է այս, բուական ընդարձակ, որ ժամանակին՝ արժանի եղած է վայելել՝ մեծանուն Պուլեօի բարձր գնահատումը:

Ռուսինեան իր քէզը նուիրած է յիշատակին՝ յոյն ամենահին բժիշկ Կապաղովկացի Արէթէոսին, զոր իր հայրենակից կը դաւանի, ինքն ալ ծնած ըլլալով՝ Կապաղովկիոյ Կեսարիա քաղաքին մէջ:

Բժշկական բոլոր հին վարդապետութիւնները մի առ մի կը թուէ ու կը դատէ Ռուսինեան և վերջ ի վերջոյ կը հասնի այն եզրակացութեան, թէ բժիշկ մը հիւանդութեան ցոյց տուած նշաններովը չէ՝ որ դրաղելու է, այլ այդ նշաններէն առաջնորդուելով, երթալ գտնալու է անոնց ետին ծածկուած ախտաբոյնը, այսինքն թէ՝ ո՞ր գործարանն է որ հիւանդացած է:

Մինչև այն օրերը դեռ ակտանշանները կը դարձանուէին իբրև հիւանդութիւն, բայց Պիշաի և Լաէննէկի ստեղծած միջոցներովը, որոնք էին՝ Ախտադիտական մահազննութիւնը (anatomie pathologique) և Լանջադիտութիւնն ու Ականջադրութիւնը, բժշկութիւնը սկսած էր, գործարանային հիւանդութիւնն որոնել ու դարմանել:

Եւ այդ կէտին վրայ էր, որ Ռուսինեան կերտած էր իւր ճառը ու ուժգնապէս քարոզակ եղած Լաէննէկեան վարդապետութեան, որ մինչև ցայսօր տիրող վարդապետութիւնն է և արդի բժշկութեան գործածածը:

Ըստ այսմ Ռուսինեանի քէզը՝ որ կը գրուէր Լաէննէկի մահէն 23 տարի յետոյ, կենդանի ճառ մ'է, ո'չ զուրկ արդիականութենէ, հակառակ իր 77 տարիներու հնութեան:

Լաէննէքի վարդապետութիւններուն նշանաւոր մէկ աշակերտն եղաւ Ռուսինեան, կրկնելով կը կրկնեմ, և երբ Կ. Պոլիս վերադարձաւ, հոն բժշկական դասէն գրկաբաց ընդունուեցաւ և շատ ու շատ անդամներ կանչուեցաւ բժշկական խորհրդակցութիւններու, Ականջադրութեան արուեստին մէջ ունեցած իր ճարտար կարողութեանը համար, ինչպէս պատմած են ինձ ժամանակին՝ ծերունի Տօքթ. Սերվիլէն և Տօքթ. Ստեփան Բաշա Ասլանեան, և այս վերջինը՝ կըսէր միշտ թէ ինչ որ ուրիշներ չէին կրնար որոշել արեան շրջանի և շնչառութեան գործարաններու այլևայլութիւնները, Ռուսինեանի սուր լսողութիւնը, կը թափանցէր թոքային բջիջներու խորը, սրտի ծոցիկներուն մէջ, և երևան կը հանէր հոն գտնուած ակտային խանգարումները ու առաջնորդ կըլլար հարկ եղած դարմանատրութեան:

Ռուսինեան անդամակցած է Կ. Պոլսոյ Կայսերական Բժշկական ընկերութեան և եղած է բժիշկ Սպարապետութեան հիւանդանոցին:

Ռուսինեան կրնար բժշկական շատ մեծ աշխատութիւններու հեղինակ ըլլալ, բայց Ազգային գործերու բարդ զբաղումները մէկ կողմէն, և մեծ հեղինակներու թարգմանութիւնները (Էմէ Մառթէնէն, Վիքթոր Հիլօէն) միւս կողմէն, արգելք եղած են իրեն, և հա՛ղիւ կըցած է քանի մը առողջապահական յօդուածներ գետնդել իր Տարեցոյցներուն մէջ և ձեռք գարնել պատրաստութեան Հայ — բժշկական բառարանի մը, որուն քանի մը էջերը միայն կը գտնուին իմ քով:

Իր վերջին բժշկական գործն եղաւ իր դասախօսութիւնը Կ. Պոլսոյ Կայսերական Բժշկական վարժարանին մէջ, ուր աւանդեց մեծ հեղինակութեամբ 1874 — 76, Déontologie Médicale-ի (բժշկական պարտաբանութիւն) և Բժշկական փիլիսոփայութեան ճիւղերը. և այս վերջինին վրայ ալ գրեց Փրանսերէն դեղեցիկ գիրք մը, զոր Գր. Ոտեան հայերէնի թարգմանել տուաւ 1879-ին: